

עלון דף היומי להתאחדות הקהילות

דבר יום ביומו על הצניעות ויסודי הדת

התעוררות - הוא ארגון שמוקדש להלכות הצניעות ויסודי הדת בהשתתפות אדמו"רים, רבנים, קהילות, ולומדי תורה לשמה, בפיקוח כ"ק האדמו"ר רבי שלום יהודה גרוס אבדק"ק האלמין שליט"א, מחבר יותר מאלף ספרים על כל יסודי הדת
 קו שומרי החומות: 072-3372978 לקבלת מידע בטלפון: 054-8505028

עלון מס' 3003 לימוד דף היומי להתאחדות הקהילות על יסודי הדת, ט' כסלו - שנה חמישית תשפ"ה

שכר ועונש - "שער נפתלי הנהגות וסיפורים - חלק ד"

רבי נפתלי הכהן כ"ץ - תולדות חיים

ממבשרי תנועת החסידות!!!

**הצדיק הקדוש המקובל האלוקי
 רבי נפתלי כ"ץ זצוק"ל**

א. מבוא*

בדברים הבאים להלן בקשתי להאיר חוליה אחת בשרשרת ההיסטוריה היהודית בסוף המאה הי"ז - תחלת הי"ח, חוליה שהיא לדעתי הכרחית ברציפות המסורת שבין הקבלה לתורת החסידות, על הזהה והנפרד שביניהן, בהמשך הדברים השתדלתי לעמוד, **במסגרת תולדותיו ומשנתו של רבי נפתלי הכהן כ"ץ, על היסודות החסידיים, אמונות ודיעות, מגמות חברתיות ויחסי איש לרעהו, שקדמו לרבי ישראל הבעש"ט ואשר שוקעו בבניינה הרעיוני-חברתי של החסידות.**

חוליה זאת התופסת תקופה של כששים שנה, משנת המשבר בכשלון תנועת השבתאות (1666 - תכ"ו) ועד לתחילת פעולתו של הבעש"ט (1720 - ת"פ), טרם בדקוה ומיצוה ההיסטוריונים מבחינת מגמות חברתיות ושאיפות רוחניות, כנושאת בחובה את גרעיניה של תנועת החסידות. במדה שעשו זאת, במעמדם על הקשר שבין שרידי השבתאות לבין תנועת החסידות¹; הרי עמדו בעיקר על הצדדים השליליים, על

הזעזועים וההרס החברתי שהחלו בתקופה זאת ושארף הם, ללא ספק, שמשו רקע לצמיחת החסידות וגידולה. ברם, לדעתנו, אפשר שיש לבקש המשך לגלויי שלילה והרס אלו שהשאירה אחריה השבתאות בתנועה הפראנקסטית, וכן בחבורות "החסידים" של יהודה החסיד משדליץ וחיים מלאך². בעוד שיסודותיה הסוציאליים והרוחניים של החסידות הם חיוביים בעיקר, ואי אפשר היה להן לצמוח מן התוהו-ובוהו שירד לעולם היהודי לאחר הכשלון המחפיר של השבתאות. פרט לרמז אחד, שרומז עליו פרופ' ב. דינבורג (דינור) במאמרו החשוב על "ראשיתה של החסידות ויסודותיה הסוציאליים והמשיחיים" (ציון, שנה ח, עמ' 114, הערה 11) לא נחקר הדבר לקבוע מי הם "מבשרי" החסידות שהגו והביאו לעולם את עיקרי רעיונותיה וערכיה. לדעת הכותב, **רבי נפתלי הכהן כ"ץ הוא אחד מהם³, ובשורות הבאות נשתדל להוכיח זאת אגב סיפור תולדות חיו ועיקרי תורתו.**

ב. תולדות חיים

תולדות חיו של רבי נפתלי הכהן - מתחילתו ועד סופו, עומדות בצל הזעזועים שלאחר חורבן ת"ח-תט"ז. חיו המסוערים של רבי נפתלי,

ואילך. ש. דובנוב, תולדות החסידות; ובעיקר ג. שלום, Major Trends in Jewish Mysticism פרקים ח-ט

² גראטץ-שפ"ר, דברי ימי ישראל, חלק שמיני, ספר ב, עמ' 358-370 ובהרחבה בציון ו' בסוף הספר.

³ מבחינה זאת כדאי לשים לב אף לספר "שמחת הנפש" לרבי חנוך הנדל קירכהן (פד"מ 1707), שהיה אולי לפני עיני הבעש"ט. ועיין דובנוב, דברי ימי עם עולם, כרך ז, עמ' 112.

* מאמר זה הוגש כעבודה סמינריונית לידי מורי הפרופ' ישראל היילפרין בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים, אלמלא עבודתו המונומנטאלית של פרופ' היילפרין בספרו "פנקס ועד ארבע ארצות" (ירושלים תש"ה, 720 עמו') לא היתה עבודה זאת יכולה להכתב. בתוך הטכסט ובהערות נבלעו מדבריו של הפרופ' היילפרין ומהם שהובאו בסוגריים מרובעות. שלמי תודה לו.

¹ ש. א. הורודצקי, החסידים החסידות, מבוא; א. כהנא, תולדות המקובלים, השבתאים והחסידים ב, מעמ' 120

זקנו של רבי נפתלי, אבי אביו, היה רבי נפתלי הכהן, אב"ד דק"ק פינסק ולפני כן בקהלות אחדות במורביה ומשנת ת"ו בקירוב בלובלין¹⁰. בילדותו למד רבי נפתלי תורה מפי רבי יהושע העשיל מלמד מפרעמיסלא¹¹.

על מאורעות חייו מספר רבי נפתלי באחד משיריו, כי בצעירותו נלקח בשבי הקדרים: "נפת תטופנה פי ושפתי שיר ושבח לאל פדה אותי משבי הקשה מצרותי, קראתי וענני בצר לי, יללה הגה נהי ושברים, בקול שאגתי משבי הקדרים¹², בשברון לב ברסוק איברים¹³. ואולם, כפי שהוא מספר והולך באותו שיר, נגאל מן השבי ובא לקהלה העתיקה אוסטרעהא¹⁴.

עם התחדשות היישוב היהודי באוסטרעהא לאחר שנשרפה העיר פעמיים במלחמות ת"ח-תט"ו¹⁵, חי בה אחד מגדולי הרבנים בזמן ההוא, רבי שמואל שמלקי זק"ק¹⁶ שכפי הנראה עשה

מדינת ליטא סכומים גדולים ברבית. ראה שלשלת הזהב, קורות חיי הגה"ק ר' נפתלי הכהן מאת אליעזר הכהן ראפפורט הארטשטיין, מונקאטש, תרצ"א עמ' 74-76, וראה פנקס מדינת ליטא, סעי' תכב, תמה, תפא תקא ועוד. והשווה היילפרין פוד"א, עמ' 73, הערה 8 שנפ' בלובלין ת"י. ולפי מצבתו (דעת קדושים, יתרון דעת עמ' 31) נפטר בשנת "קדוש" גימט' ת"י.

¹¹ שלשלת הזהב, עמ' 7, הערה ד, בשם "אור החיים" לרח"מ מהמבורג שכן ראה בכת"י, ושם, כי חברו הנאמן היה רבי אליעזר ב"ר מרדכי היילפרין הנודע בשם ר' אליעזר חרין.

¹² "הקדרים" הם התתרים בלשון אותה תקופה. והשווה יון מצולה לר"ג הנובר (דפוס פיוטריקוב 1902) עמ' ה, ב: "והרבה לקחו הקדרים בשבי". וכן שם, ד"ז ע"א: "מוטב לנו שנלך אל מחנה הקדרים בשביה כי ידענו אחינו בני ישראל שבקונסטנטינא ושבשאר קהילות תירקיא"ה רחמנים גדולים הם ויפדו אותנו בממוץ".

¹³ שיר בצורת כוכב משולב בראש ספרו "סמיכת חכמים" (פפד"מ תס"ד).

¹⁴ על עתיקות היישוב באוסטרעהא, שהיתה מרכז תורני חשוב לפני חורבן תח-תט עיין הרב י. ל. הכהן פישמן (מימון), אוסטרעהא, בקובץ ערים ואמהות בישראל, כרך ראשון, ירושלים תש"ד, וראה במונוגרפיה המיוחדת של ביבר.

¹⁵ ראה יון מצולה (דפוס הנ"ל) עמודים יב, א ויז, ב.

¹⁶ רבי שמואל שמלקי ז"ק חיבר ספר חדושי אגדות (אמש"ד תסד). הוא השתתף בוד"א והוא חתום (שמואל בקראי שמו שמעלקי באמ"ו הרב הגדול מוהר"ר מאיר זלה"ה) על תעודה אחת בקשר לסכסוך טיקטין שניתנה ביריד ירוסלב בשנת ת"ל. ראה פוד"א עמ' 117 הערה 71 וכן בעמ' 469 ס' תתצ"ב שם הוא נמנה בין ראשי גליל וואלין.

הכו שרשם באוסטרעהא שבאוקריינה, נופם נוטה למערב, לפוזן ולפרנקפורט, וסופם חוזרים לאוסטרעהא זו ונשברים, כבאורח סמלי, בקונסטנטינופול, בדרך לארץ ישראל. מאורעות חייו, ילדות בצל חורבנות, מלחמות שבדין ומלחמות תתרים, שבי, עלבונות ובריחה עיצבו את אישיותו והקנו לו אמונות ודיעות, שיש בהן אספקלריה לרחשי בני דורו ויש בהן קול מבשר לבעש"ט ולהחבריא שלו, הבאים אחריו.

ר' נפתלי הכהן נולד כנראה בסטעפיין⁴, מקום רבנותו של אביו רבי יצחק, בין השנים ת"י-ת"ב⁵. רבי יצחק הכהן היה דרשן בפראג ואחר כך רב בסטעפיין ובסוף ימיו דרשן בלובלין⁶. הוא היה מגזע רבנים, שלשלת ייחוסו מגעת למהר"ל מפראג⁷ ומצד אמו לרבי שאול וואהל⁸ "מכל הצדדים גאוני ארץ מופלגים בתורה ובחסידות ברית כהונת עולם בקבלה, לעילא מן כל ברכתא, עד פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן"⁹.

⁴ Stepan ... וואלין, ראה פנקס ועד ד"א עמ' 623, ושם LXXX

⁵ ב"הגורן" ספר ראשון (תרנ"ח) מעיר העורך (ש. א. הורודצקי) כי "אם נאמר שנולד (רבי נפתלי) בשנת מות אבי אביו (ת"ט) אזי חי שבעים שנה". ואולם, אין לנו כל סמך לומר שחי שבעים שנה ושנולד בת"ט. אוצר ישראל, בערכו, שהולך אחר האנציקלופדיות היהודיות באנגלית וגרמנית, קובע שנת לידתו ב-1949 (ת"ט) כנ"ל. גאטץ קובעו בתר"כ ואולם לפי פוד"א עמ' 202 כבר חתם בשנת ת"מ על הסכמה כ"חונה בק"ק אעוסטרעהא ואגפיה" וקשה לומר שהיה אז רק בן עשרים.

⁶ בקדושה וברכה קלה, ב: "שמעתי מפי א"א מו"ר הגאון מוה"ר יצחק שהיה ר"מ ואב"ד בק"ק שטעפיין". ובמקום אחר שם, בהקדמה, "א"א הגאון דרשן בק"ק לובלין" יש שכתבו כי רבי יצחק היה רב באוסטרעהא עד למרד הקוזאקים (דזואיש אנציקלופדיה בערכו) ולא ידעתי מקורו.

⁷ ראה בהק' לקדושה וברכה: "והובא טעם נכון בספר גבורת ה' אשר חבר אא"ז הגאון המפורסם מוהר"ל מפראג". וכן בתשובתו שבשור"ת חכם צבי (סי' עו) הוא מסתמך על "אא"ז המהר"ל מפראג" בענין אם אפשר לתרגולת בלי לב. וי. פרלס, MWGJ. כרך XIV (1864), על היהודים בפוזנא, ע' 374 מביא אילן ייחוסו עד למהר"ל וראה עוד בהרחבה בספר "פאר מרדכי", תולדות רבי מרדכי באנעט להרב ראובן פרבר, תל-אביב תש"א, פרק רביעי, מוצא המשפחה מגדולי איטליה ושלוניקי.

⁸ רבי יצחק היה בן דינה (אשתו השנייה של ר"ג כץ מפינסק), בת ר' שמואל בן ר' שאול וואהל (הגורן, שם).

⁹ כאשר ציווה לחקוק על מצבתו (צוואה, עמ' לז) וכאשר חקוק עליה לפי הגורן שם.

¹⁰ קדושה וברכה קלח, ב: "מה ששמעתי בשם אא"ז הגאון אשר שמו בקרבי מו"ר נפתלי הכהן שהיה רב ואב"ד בק"ק לובלין". ר"ג הכהן הראשון היה פעיל בוד"א והלוח לועד

בהתיעצויות וחותרם על תקנות שונות של הועד²⁴.

בסוף שנת תמ"ח - תחילת תמ"ט, משנתפנתה משרת הרב בפוזנא²⁵, הוזמן רבי נפתלי לקבל את הרבנות שם. הוא ישב בה זמן מה, חזר לאוסטרהא ובשנת תנ"א שב לפוזנא לקבל עליו את משרת הרבנות בעיר²⁶.

סיבת עזיבתו את אוסטרהא אינה ברורה. יתכן שהעדיף את פוזנא עליה על היותה עיר גדולה ומרכזית, וייתכן שחכוכים עם אנשי אוסטרהא היו גרם לעזיבתו את העיר.

במקום אחד בשירו שבראש ספרו "סמיכת חכמים" הוא אומר: "ילו אלי אישים חשובים ויגילו בי רעים אהובים. בתורתי יהגו ימים רבים, בחשקם אמרו מזה אל תפן", מכאן שקשה היתה פרידתו על אנשי אוסטרהא ואולם יחד עם זה הוא אומר, באותו שיר גופא, כי אחרי שנתמנה "פרנס לקצינים" פגעו בו "קנאים שונים", עד שהיו "נפתחים פנקסים וספרים, נתבקרו רוב מעשי החמורים, קמו עלי הורים ומורים, כל איש השומע יצחק". כנראה שהיתה עליו בקורת קשה מצד מעשיו, או דיעותיו, ולפי דעתו מקור הבקורת הזאת היא

רבות להחייאת הקהלה ולהקמתה כמרכז לתורה. רבי שמואל שמלקי קנה באוסטרהא בית מדרש גדול ולקט לתוכו תלמידים הרבה והרביץ בהם תורה¹⁷. עזר על ידו בכך רבי נפתלי שישב באותו בית מדרש ועסק בתורה¹⁸. באותו זמן לקחו רבי שמואל שמלקי לחתן ונתן לו את בתו אסתר שיינדל לאשה¹⁹. ואז גם נתמנה לראש הישיבה יחד עם חותנו כמו שהוא מספר בשירו²⁰: "נפתולי אלהים נפתלתי עם חותני הגאון להיות ראש הישיבה נמנית בניעמים נפלו חבלים לי".

כשנפטר חותנו בי"ד ניסן ת"מ²¹ נתמנה רבי נפתלי ר"מ ואב"ד במקומו, וכן היה זמן מסוים ראש לחברא קדישא באוסטרהא²² ובסוף שנת תמ"ה אנו מוצאים אותו חותרם על הסכמת ועד ארבע ארצות להדפסת הספר נחלת עזריאל (פפד"א תנ"א) בתואר "החונה בק"ק אוסטרהא ואגפיה"²³.

מאוסטרהא לפוזנא

בין השנים ת"מ-תמ"ט הוא חונה באוסטרהא ומרביץ בה תורה. ובאותו זמן אף נוסע להתועדויות של וד"א, לוקח חלק פעיל

²⁴ חותרם ראשון על אסור לזרים לבוא ולדור באפטא בלי רשות, כ' אלול תמ"ז (פוד"א 206), חותרם ראשון על גזירה להשוות הרבנים כשאר האנשים בתשלום המסים, כ"ט אלול תמ"ח (תמ"ח לפ"ק) בירוסלב. לפי דיעה אחת (עיר תהלה עמ' 107) ירש את מקום זקנו ר"נ הכהן מלובלין ויותר מסתבר שנסע כנציג אוסטרהא.

²⁵ הרב רבי ישעיה ב"ר שפטיל הורביץ, שנפטר כנראה בשנת תמ"ח, שהרי לפ"ד פרלס במאמר הנ"ל (xiv MWJG, ע' 92, הערה 23) נקבעה בפנקס הקהלה בשנת 1689 (תמ"ט) החלטה על תשלום פנסיה לאלמנתו של הרב המנוח.

²⁶ אנו מוצאים זמנים שונים לבואו בתור רב לפוזנא. ב"כלילת יופי". (עמ' 3) נאמר כי נתקבל לפוזנא בתנ"ב (מובא בשה"ז עמ' 14 הערה יז). וחולק עליו בעל שה"ז כי הרי בתנ"א כבר הסכים שם ע"ס ילקוט דוד ופרלס שם, כתב כי בא בתמ"ט לפוזנא. אולם. אם נבדוק את התעודות שאסף היילפרין בפוד"א נראה כי בכ"ד אלול תמ"ח הוא חותרם "חונה ק"ק אוסטרהא ואנפיה ולע"ע חונה בק"ק פוזנא יצ"ר" (פוד"א ע' 209, הסכמה לספר כתונת פסים), בטו"ב תשרי תמ"ט חתם "הח" בק"ק אוסטרהא יע"א ואגפיה" (שם ע' 212 מ"ד במחלוקת טיקטין ומזריטש) ואילו בג' בתשרי תנ"א חתם על תעודה בהתועדות ירוסלב "נפתלי הכהן מפוזנן והגליל יצ"ר" (פוד"א ע' 219 הסכמה על ספר בית הלל) וכן בה' תשרי אותה שנה (שם ע' 220) חתם כן. מכאן נראה, כפי שכתבנו, שכנראה הוצעה לו רבנות פוזנן, בתמ"ח ולא קבלה עד תנ"א יעיין לקמן במאמר.

¹⁷ בשיר שבראש סמיכת חכמים ישיר ר"נ על חותרם: "ילקט את כל כספו וזהבו וגנזם למקום אין יד שולט בו (דהיינו במעשה הצדקה). ובנה בית לא תחסר כל בו".

¹⁸ שם באותו שיר: "נופת לי הטעים מכל טובו, הספיק תלמידי נדבת לבו, צדקתו לדעת מה רב טובו... נפתלתי עם אלופי תורה, נמנית עמהם בחבורה, ובין כסאם גם כסאי יקרה".

¹⁹ ראה בצוואתו (דפוס ברלין, שבו השתמשתי בכל הציונים) סעיף א: "אשתי הכשרה הצנועה במעשיה היא הנקראת בשמה הנאה לה אסתר שיינדל תי' בת הגאון הגדול מוה"ר שמואל ז"ל".

²⁰ בשיר הנ"ל שבראש סמיכת חכמים.

²¹ שו"ת מים חיים (זיטומיר תריז) בסוף הקונטרס אוצרות חיים. ולא בתמ"ז כפי שכתב היילפרין בפוד"א ע' 177 הערה 11 שהרי בשנת תמ"ה כבר חתם ר' נפתלי כרבה של אוסטרהא. ויש ליישב את הסתירה שבין התאריך י"ב ניסן נוסח המצבה אצל ביבר, שעליו מסתמך היילפרין.

²² צוואתו עמ' לד.

²³ הוא חותרם שלישי לאחר רבי אשר מבעלזא ור' מרדכי מאפטא, ראה פנקס וד"א עמ' 202. וכן ישיר בשיר שהבאנו לעיל, "נתמנית פרנס לקצינים", ואמנם בתמ"ז-תמ"ח הוא חותרם ראשון בין הקצינים. וכנראה ישב ראש בועד יערסלב תמ"ז תמ"ח.

עבה" ממתניו ו"גדולתם הרבה תרב" ממנו³¹. אף מעדותו של בן הדור ההוא רב משה זכות אנחנו יודעים כי היתה העיר "רבת בני אמן ומלאת מצוות כרמון"³². רבי נפתלי בא לפוזנא לאחר שעברו עליה מאורעות דמים של מלחמות ועלילות³³ "נתלו עליה תלאות תלי תלים ותקופות צרות תכופות עד כי גדלה מאוד סכנת הנפש והלחצים הלוחצים אותם"³⁴ ומשבקש רבי נפתלי לישיב בה בשלוח קפץ עליו רוגז קשה של מות בנו רבי חיים, שמת על פניו באותה עיר ובכאב לבו קונן עליו³⁵: "נופת אלי נתהפך אל מר, גם עוגבי לאבל הומר, אף הנה אל שלום מר לי מר. כי ענה בי שדי המר לי, נפתחו נתפרקו עצמותי, במאוד מאוד כבדו אנחותי, אשר יגרתי בא לי".

מדוכא ונענה ישב לחבר לזכר בנו את ספרו סמיכת חכמים³⁶, ואולם שוב לא היה יכול לשבת במנוחה בפוזנא. הוא הרבה לנדוד על פני ערים ומדינות³⁷, עד שבשנת תס"ד עזב את רבנות פוזנא³⁸ וקבל עליו רבנות פרנקפורט דמיין³⁹.

השריפה בפראנקפורט דמיין

³¹ בשיר שבראש סמיכת חכמים.

³² אגרות רמ"ז (ליוורנו תק"מ).

³³ [הדברים אמורים בעלילת דם משנת תנ"ו] השווה בלכן, לתולדות התנועה הפרנקיסטית ע' 53.

³⁴ רבי משה זכות באגרת הנ"ל

³⁵ בשיר שבראש סמיכת חכמים.

³⁶ בשנת "דברי חכמים ב' נ' ח' ת' נשמעים (ת"ס) לפ"ק".

³⁷ ראה ברית מטה משה ד"ג ע"א (ברלין תס"א) וראה בש"ז 24.

³⁸ פרלס במאמרו הנ"ל עמ' 93, משער כי ר"נ היה צריך לעזוב את פוזנא בגלל אופיו התקיף והאכסצנטרי, אולם לא ראינו על מה הוא סומך. לעומת זאת, אנו מוצאים בפנקס הקהל משנת תנ"ו כתב לחידוש הרבנות לעוד שלוש שנים, והוא כתוב מתוך התלהבות וחיבה יתירה. [אין מכאן ראייה שהיה מרוצה לכל הציבור ועכ"פ ניתן הכתב מטעם הקהילה בלבד, מה שאין כן מנהיגי הגליל. דבריו של פרלס על אופיו של ר"נ נסמכים בוודאי על מסורת מקומית].

³⁹ לקחת מקום הרב שמואל ב"ר חיים ישעיה שנפטר ר"ח כסליו אותה שנה (הורביץ רבני פפ"ד עמ' כו והשוה שה"ז ע' 25, הערה כח). בחודש אייר תס"ט אנו מוצאים הסכמתו בפפ"ד מ' להדפסת הספר מאורות נתן לר' מאיר פאפירש הכהן עם פירושו של שלוח א"י ר' נתן נטע מאנהיים. ראה שלוחי א"י לא. יערי, עמ' 328.

בקנאה שקנאו בו על עלותו לגדולה²⁷. האופוזיציה היתה לפי תיאורו די קשה: "נלקטו עלי אנשים ריקים, וזה אל זה שניי עלי חורקים, ואני מציץ מן החרכים, ואעתיר אלי אל ריב תפן" ואז, "נפתחו דלתי ישע בעליל, קבלוני אל פוזן עם גליל, לבי חלל ישמח כחליל, באשר לא שמחת אויבי לי"²⁸. לפי עדותו של ביבר בעל "מזכרת לגדולי אוסטרהא" עמדה בבית הכנסת שבאוסטרהא עד הימים האחרונים²⁹ מנורה גדולה עשויה נחושת קלל ובסיסה נחצב מאבן ועל ירכה חרות:

"ויהי בנסוע הארון כבוד אדונינו מורנו ורבנו הרב ה"ה המופלג מורנו נפתלי ברי"ה מ' יצחק אב"ד ור"מ פה אות תורה יע"א, מנוה יפה לנוה יפה, שנתקבל לאב"ד ור"מ ומ"צ בק"ק פז נאה, הוא ואשתו הצנועה החסודה הגבירה מ' שינדל בת הרב ה"ה המופלג החסיד מו"ה יוסף שמואל שמעלקא, שהיה גם אב"ד פה, נתנו מנורה זו להעלות נר תמיד לזכרון בשנת אל מול' פניי המנורה יאירו' שבעת' הנרות" (תנ"א).

רבי נפתלי החשיב ביותר את רבנותו בפוזנא³⁰ שהיתה לפי עדותו עיר מלאה למדנים ש"קטנס

²⁷ אהרן מרכוס בספרו Chasidismus עמ' 93, יספר מפי השמועה, כי כאשר היה רבי נפתלי רב באוסטרהא נתגרש משם על ידי בני הקהל שלא יכלו לסבול בהתנהגות נשיאותו ברמה וביתו שהיה פתוח כארמון מלכים (מובא בש"ז עמ' 74 ושם דוחה המחבר שמועה זו). ייתכן כי יש רגליים לשמועה זו, מאחר שאוירת חשדנות בקהילות היתה נפרצה בימים ההם. [ייתכן שיש קשר בין עדות זו של עצמו ובין הכתב שקיבל מור"א על שמושו ברבנות באוסטרהא, כל עוד ירצה בכך] ראה להלן. [הערת פרופ': היילפרין: בשנות תמ"ט-ת"ן לא באו עדיין מנהיגי ק"ק פוזנא עם מנהיגי הגליל לכלל הסכם בדבר מנויו של האב"ד עיין תעודות 97-98. S. Lewin, Die Landessynode der Grosspolnischen Judenschaft אולי הוזמן בשנת תמ"ח מטעם הקהילה בלבד. "הגליל" לא נזכר בחתימתו. נראה שהיתה סאבוטז'ה מצד הגליל למנוי זה].

²⁸ כה דבריו בשיר הנ"ל שבראש סמיכת חכמים.

²⁹ ראה ביבער עמ' 26 וביתר פירוט עמ' 64 עדות על פי מראה עיניו. והשווה שה"ז עמ' 71 הערה עא; הרב פישמן, אוסטרהא, עמ' 28.

³⁰ מעניין שגם השל"ה נלקח אחר כבוד לפוזנא מרבנותו באוסטרהא. ואופיינית היא התעודה משנת תכ"ו המובאת מתוך פנקס הקהילה במאמרו של פרלס על חיי היהודים בפוזן (MWGJ כרך יד, ע' 87): "וגם לא יקבלו אב"ד שיש לו צדדים בקהלתנו או אחד מבני עמנו כפי תקנה ישנה וגם שלא לקבל אב"ד בשביל רבוי הכסף שיש לו ושלא לקבל שום אדם מתנה מעות או שוחד דברים". [תקנות כיו"ב היו בקהילות שונות].

ספר בית רחל, שירים ופזמונים שונים שחבר לכל מאורעות חייו.⁴³

כעבור חמש שנים לישיבתו בפד"מ באהו אסון בלתי צפוי. ב-17 ינואר 1711 (תע"א) פרצה שריפה גדולה בפראנקפורט שהבעירה את כל הרובע היהודי⁴⁴, האש יצאה מביתו והוא נאסר כי חשדו בו בהשבעותיו הקבליות גרם לאש⁴⁵. לאחר תלאות רבות שוחרר ממעצרו⁴⁶ ונסע לפראג, לביתו של חובב הספרים ומוקיר רבן הידוע **רבי דוד אופנהיים**⁴⁷.

בשבתו בבית **רבי דוד אופנהיים** עבר בפראג נחמיה חיון, שהוציא ממנו הסכמה על ספרו "מהימנותא דכלה", ספר שגרם למחלוקת גדולה בין כמה וכמה רבנים וקהלות משנתגלה תוכנו השבתאי⁴⁸ ברבים, עד שרבי נפתלי כ"ץ כתב שורה שלימה של מכתבים למחותנו החכם

לכפר עוני, להפר יגוני, אחלה לקוני, למלא רצוני.
עוני לכפר, יגוני להפר, לקוני אחלה, רצוני למלא.
להפר יגוני, לכפר עוני, למלא רצוני, אחלה לקוני.
יגוני להפר, עוני לכפר, רצוני למלא, לקוני אחלה.

⁴⁴ שודט, יודישע מערקווירדיקייטן, IV, 2, 28, (השווה עמודי העבודה ללנדסהוט ע' 283), וראה בס' זרע קודש מצבתה לרבי משה מפראג שהתחילה הדפסתו בהסכמת ר"נ הכהן בפד"מ עם פירוש בת מלך מאת שלוח א"י ר' שמעון אבאיוב. ואולם באמצע ההדפסה פרצה הבערה בגיטו פראנקפורט בכ"ד טבת תע"א, והמחבר שהצליח להציל את גליונות הספרים הבלתי מושלמים, השלימם בויניציאה (בת מלך, ויניציאה תע"ב) וראה שלוחי א"י לא. יערי, ע' 487.

⁴⁵ לפ"ד שודט הנ"ל (וממנו בשאר מקומות) הצית ר"נ את האש במכוון ברצותו לנסות קמיע שחיבר נגד האש, או שבכוונותיו הוריד את "שר האש" במקום שר אחר שכיון להוריד.

⁴⁶ לאחר שהצליח להוכיח כי האש פרצה אמנם מחצרו מתוך חדרו של חייט אחד שעבר אצלו. מעניין מה ששמעתי מפי ר' משה ארנד מיוצאי פד"מ, שלזכר אותה דליקה שפרצה בעש"ק פ' משפטים נוהגים עד היום בספד"מ לסיים קריאת עולה ראשון שבסדרת משפטים בפסוק "שלם ישלם המבעיר את הבערה", ולא בפסוק הנהוג בכל תפוצות ישראל "חיים שנים ישלם".

⁴⁷ עיין עליו בגראטץ-שפ"ר חלק שמיני ציון ו' בסוף הספר.

⁴⁸ על ידי החכם צבי (הרב צבי אשכנזי) ורבי משה חגיז באמשטרדם. בראש המצדדים בחיון עמד הרב שלמה אאילון רב הספרדים באמ"ד באותו זמן. אודות פולמוס חיון נתחברה ספרית שלמה. יעין גראטץ-שפ"ר, שם.

בפראנקפורט הדפיס את ספרו סמיכת חכמים⁴⁰, המחולק לשני ספרים: ברכת ה' וקדושה וברכה, בעזרתם של "אלופים, רוזנים, קצינים, טפסרים, ידידים, נגידיים, מנהיגי ק"ק פרנקבורט(?) דמייך יכונניה עליון אלהים סלה"⁴¹. ספרו זה הוא הראשון לבוא בדפוס בין שאר ספרים שהיו עמו בכתובים ושלא היה יכול להדפיסם כי "רב הוא לאין חקר וההוצאה יעלה לאלפים רבים ואי אפשר להמציא"⁴². הוא מזכיר בספרו זה⁴² את הספרים הללו:

חבורו על ספר בראשית, **משך הזרע על סדר זרעים**.

ספר שו"ת מזקנו בשם **פירות גנוסר והוספות שלו לספר בשם ים כנרת**.

ספר ואת מוספיהן והוא על הרבויים של כל אתין שבתורה.

וספר מגיד נפלאות ה' והוא חבור על הגדה של פסח.

⁴⁰ מענינת הרצאת דבריו בקשר להדפסת הספר הזה (שם עז), "בשגם נתתי נפשי עליו ממש פזרתי ממון רב בעת דוחקי הגדול מעסתי קמצתי ואין עוזר לי ולולא ה' עזרת לי וכבוד אלופים ורוזנים קצינים טפסרים ידידים... ושאר יחידי סגולה נכבדי נדיבי עם אשר נדבה לבם לקנות ספרים בסך מסוים במקח ושומא רבה בהתחלה טרם ידעו מהותו וטיבו של הספק כי אוקו גברא אחזקתי' ולא יכולתי להרים ימין ושמאל והמעות הראשונים היה הולך הכל לטמיון בעוה"ר ועתה הכל נקרא על שמם ישלם ה' להם פעלם בעה"ז ובעה"ב... על כל הרפתקאות דעדי עלי באומני הדפוס אשר לא מבני ישראל המה אשר החליפו לי עשרת מונים מכרו את הנייר הטוב והתעצלו במלאכה וכמה ממון נשתקע במלאכה זו בחנם בעו"ה וכמעט נאבד הכל ונתבטלה המלאכה והוכרחתי להחליף מאומן לאומן והממון הראשון כלה והלך כי קשה... גם נייר אחר הוכרחתי לקנות אשר לא היה נמצא כמו הראשון ביופ"ה".

⁴¹ סמיכת חכמים עז, ב.

⁴² שם.

⁴³ משיריו ופזמוניו נמצאים לפני: בית הלל ושער הלל יה, דיהרנפורט תק"מ (מהדורה שלישית): שער נפתלי (ברין, תקיז). הוא הרבה לחבר פזמונים ותפילות, בין השאר חיבר תפילות לחברא קדישא; תפילה לעצור המגפה בפראג; שיר לספר תורה שנדב ר' ברוך אוסטריץ (אוצר ישראל בערכו). ידועה תפילתו בת שמונת המים שאפשר לצרפן בשמונה אופנים שונים, פנים ואחור:

אחלה לקוני, למלא רצוני, לכפר עוני, להפר יגוני.
לקוני אחלה, רצוני למלא, עוני לכפר, יגוני להפר.
למלא רצוני, אחלה לקוני, להפר יגוני, לכפר עוני.
רצוני למלא, לקוני אחלה, יגוני להפר, עוני לכפר.

לפני בניו כי אינו מוריש להם עושר "כי לרש אין כל", כי כל כספו אבד "ושחתי ממחיצתי להיות נע ונד בארץ לא טובה ורחבה ופרנסתי בדוחק, חיי תלויים מנגד בצפייתי למתנות אחרים שנתיתם מעוטה וחרפתם מרובה בעו"ה"⁵⁷. נוסף ל"כסף מעט" שהוא משאיר אחריו לאשתו שיהיה לה "מיד בהתחלה איזה פרוטה להוצאה שלא תתבזה חלילה", הוא מניח אחריו "ספרי קבלה וספרי חדושי אבותיו הקדושים אשר בארץ המה וש"ס בה' כרכים וספרי קבלה מעשית והקמיע הגדולה"⁵⁸. אבל יחד עם זה הוא מוריש ממעות "החוב הגדול שיש לו על גליל וואלין... משופרי דשופרי שני אלפים זהובים לארץ ישראל", לאחר שנתמנה כנראה באותו זמן ל"נשיא לק"ק צפת"⁵⁹. על הכסף הזה הוא מזהיר שהוא "כאלו כבר גבוי ביד הגבאים הגבוהים דעניי א"י והם יוציאו כדין מעות הקדש אשר יד הגבאים הגבוהים תקיפו עליהם ויוציאו מהם על ידי אסי"ג"⁶⁰. וגם אני גוזר על המדינה שלא יעכבו ואם יעכבו אשפט עמהם בעה"ב ובטוח אני בעזרת ה' שיזדרזו לשלוח זה מיד"⁶¹.

⁵⁷ שם עמ' לו.

⁵⁸ שם, שם.

⁵⁹ בשער הספר בית רחל ושער הלל יה (אמ"ד) דיהרנפורט: "ונתקבל לנשיא לק"ק צפת תוב"ב".

⁶⁰ *אסיג' = אסיגנציא, היינו המחאה. ועיין במילון לפנקס ד"א.

⁶¹ נוסף לאלפים זהובים אלו בשביל א"י, שהם סכום גדול במצבו המרושש, הוא אומר כי "עוד יתנו מזה החוב סך מאתים זהובים לחברא קדישא קברנים דק"ק אוסטרא וסך מאתים זהובים לח"ק דק"ק סטעפין, דהיינו שהקהילות יצ"ו יתנו הסך להחברא והם ינכו אותו להמדינה על כרגא דממונא". וראה בפוד"א ע' 503 רשימת חובות משנת תפ"ו שחייב הועד ובהם "לרב באוסטרא חוב של ד"א 1,680", וכתב שם היילפרין בהערה כי אולי הכוונה להלוואה מעזבונו של ר' שמואל שמלקי ב"ר מאיר כהשערותו של מאהלער (יחב"ל XV, 84).

צבי⁴⁹ להשיב את הסכמתו ובמכתבים אלה הוא מתגלה כלוחם אמיץ כנגד השבתאים⁵⁰.

לאחר מכן ישב כשלוש שנים בברסלוי⁵¹ (תע"ג-ע"ה), כאן נפגש עם החכם צבי בשעה שהלה גלה מאמשטרדם עקב פולמוס חיון⁵², וכאן גם הטיל חרם על חיון ועל ספריו⁵³. הוא נוסע לאוגוסט מלך פולין, ששהה אותה שעה ברייזן שבפולין גדול, לבקשו שישבו על כנו לפוזנא, ואולם בקשתו לא נתמלאה, והוא נחלה מרוב אכזבות בדרכו, בעיר ליסא. בניסן תע"ו בא בנו רבי בצלאל רבה של אוסטרהא לקחתו אתו לעירו⁵⁴. הוא חוזר, איפוא, לאחר שנתאכזב בפוזנא ונשבר בפרנקפורט וחזר ונחל מהלומה מכרעת בברסלוי, לאוסטרהא, במקום שבנו רבי בצלאל ממלא מקומו⁵⁵.

מאוסטרהא לארץ ישראל

בהיותו באוסטרהא בפעם הראשונה היה כנראה בעל נכסין והלווה כספים רבים לגליל וואלין⁵⁶, ואולם כששב אליה פעם שניה כבר היה מרושש, כוידויו בצוואתו: "את כל אלה נגעה בי יד ה' ונשרף כל אשר לי וספר תורה וכמה מכרתי מפני הלחץ זו הדחק וכל מחמד עיני ספרי אבותי וספרי קבלה". והוא מתנצל

⁴⁹ רבי יעקב עמדין, בנו של החכ"צ, הלוחם הידוע בשבתאות נשא לו לאשה את רחל בתו של רבי יעקב מרדכי הכהן רבה של אינגריש-בראד, בנו של רבי נפתלי הכהן.

⁵⁰ מכתבים אלה נתפרסמו על ידי דוד קאופמן ב- REJ כרך לו, עמ' 256-271 וכרך לז עמ' 276-283. ושם הקדים קאופמן אף מבוא להסברת רקעם, פרשת חיון ראויה לעיון מיוחד ואכמ"ל.

⁵¹ ראה ד"ר נ. בראנן, Geschichte des Landrabbinat un Schlesien בספר היובל לגראטץ עמודים 232-234.

⁵² מגלת ספר, ע' לו.

⁵³ החרם הוטל בש"ק פ' נח בבית הכנסת של רבי אליעזר סגל בברסלאו (אגרת הכהן ד' והשווה ד"ר בראנן שם עמ' 233).

⁵⁴ ד"ר בראנן, שם. המקור - שידט.

⁵⁵ עיין צוואתו עמ' מב וכן בשו"ת מים חיים הנ"ל בסוף קונט' אוצרות חיים.

⁵⁶ צוואתו עמ' לד. [ואפשר הלווה לגליל וואלין גם בהיותו בפוזנא].

אביו: של הצה"ק רבי נפתלי כ"ץ הצה"ק רבי יצחק.

אמו: אידל [נאוה].

אשתו: אסתר.

בניו: ר' בצלאל, ר' יצחק איצק, ר' מרדכי, ר' שאלתיאל אייזיק ור' שמואל שמעלקה.

אחיו: ר' יהודה לייב [אב"ד פלאצק] ור' ישעיה מבראד.

סבא: ר' נפתלי מלובלין (מצד אביו), ר' מנחם מענדיל שטנגן [מרגליות] (מצד אמו).

סבתא: מרת שינדיל (מצד אמו).

מורו: ר' יהושע מלמד מפרעמישלא.

נולד בשנת ה'ת"ך באוסטראה [אוסטרוג] (אוקראינה).

בצעירותו נלקח בשבי הטטארים אך הצליח לברוח.

שהרי אין זה מתקבל על הדעת שר"נ שמר בידו כתב מלפני שלושים שנה ובינתיים ישבו רבנים שונים על כסא הרבנות באיסטראה. [ראיה שכנגד: דברי ר"נ עצמו על המחלוקת שבינו לבין אנשי הקהילה לאחר שנתמנה "פרנס לקצינים". ראה לעיל הערה 27].

⁶⁵ שם הוא מסכים בשנת ת'גזר עלי חיים על ספר ת"ז (?) דפוס קונשטינדינא ועיין בשה"ז עמ' לח.

⁶⁶ לפי צינץ, ליטעראטור געשיכטע עמ' 445, הוא מת באותו יום כד כסליו (טבת) שבו קרה לו האסון בפפד"מ וכן כתב שידט שם והשווה פרלס בנ"ל עמ' 92.

⁶⁷ וזה נוסח מצבתו (הגורן ח"א, ע' 100 וייתכן שלקחו מתוך הנוסח בצוואה): ברוך דין האמת;

הרב מוהר"ר נפתלי כץ זלה"ה.

בן הרב הגדול המופלג בדורו מיה"ר יצחק כץ זלה"ה.

משלשלת הייחוס כמה גאוני ארץ ראשי משפחות מכל הצדדים.

ויחוסי כהונה עד אהרן הכהן לאל עליון.

נתבקש בישיבה של מעלה ועלה ביום ש"ק כ"ד כסליו.

שנת כי לא ת'ע'זב' נפשי לשאול לפ"ק.

⁶⁸ "תמימי דרך" (בידיש) וארשא תרמ"ו והובא בשה"ז עמ' 14-11.

⁶⁹ ברשימת בודליינו לרמש"ש מס' 26-2025 מוזכרת הצוואה שנדפסה באירטו קיא Orta Kio, אחד מרובעי העיר קושטא ואילו בעל שה"ז כתב שהיא כנראה שבוש מטורקיה. נוסח הדף כפי שהיא לפני בצוואה דפוס ברלין "מעשה מהגאון מוהר"ר נפתלי כץ זצ"ל אשר כבר נדפס באורטיקייא: מיתת מהגאון האלהי המקובל מוהר"ר נפתלי כץ זלה"ה שהיה אב"ד בק"ק אוסטרא ובק"ק פוזנן ובק"ק פרנקפורט דמיין.

הוא חוזר ומשתתף בועד ד' ארצות⁶². ואולם, לאחר מות בנו⁶³ הוא מוותר על הכתב שניתן לו ע"י הועד בהתיעצות ירסלוב שכל זמן היותו בק"ק אוסטראה אין רשאים לקבל שם שום רב ומחליט "לעזוב את אדמת חוץ לארץ להתהלך לפני ה' בארצות החיים, לנשק עפר א"י וללחוד רגבותיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו"⁶⁴. הוא בא לקונסטאנטינופול⁶⁵ וכאן הוא נחלה ומת⁶⁶. ונקבר שם בדרכו לארץ⁶⁷.

כמה אגדות פלא ומעשי מופת נשארו בפי העם על רבי נפתלי⁶⁸ ואף מעמד פטירתו תואר בהרחבה כמעמד מקודש מתוך "דף שנשלח מאורטקייא"⁶⁹. (פינחס הכהן פלאי, סיני - לייט סיני עמוד מס 244 הודפס ע"י

תכנת אוצר החכמה)

⁶² משנת ת"ס ועד תע"ח אין אנו מוצאים אותו בין אנשי וד"א (לפי פוד"א היילפרין) ואולם בחשבון תע"ח אנו מוצאים אותו כמה פעמים (פוד"א ע' 275, 277) וכן בכסליו אותה שנה (שם 279).

⁶³ בקונטרס אוצרות חיים הנ"ל בתוך רשימה של "הגאונים הספונים וטמונים באדמת קדש דפה". וביניהם "חתנו (של ר' יואל היילפרין) הגאון מוה' בצאלא נפ' רך בשנים בחיי אביו מו"ה נפתלי ביום כ"א סיון שנת תע"ז תפ"ק.

⁶⁴ זה נוסח המכתב שכתב באותו זמן לטובת מחותנו ר' אברהם הכהן: "בדבר הכתב שבידי מהתועדות ירוסלב מרוזני קציני נגידי מנהיגי ארץ וגאוני רבני הארץ, שכל זמן היותי פה ק"ק אוסטראה כבודי במקומו שאינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד לגודל אהבה רבה וחיבה למחו' הרב... אברהם כהן צדק, מחלתי על כבודי נגדו, כהנא מסייע לכהנא, שראוי הוא לאצטלא זו שהוא גדול כמ"ב וזה כבודי ותפארתי ומודה על הברכות שיניחו על ראשו ויארץ ימים ושנים על ממלכתו ימים ושנים אמן. כ"ד באתי עה"ח יום א' ט' ניסן תע"ח. נאום המתנענע על כנפי התנועה לעזוב הארץ אדמת חו"ל להתהלך לפני ה' בארצות החיים לנשק עפר א"י וללחוד רגבותיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו. נפתלי הכהן" (אוצרות החיים דע"ד ע"ב: מזכרת ע' 85 והשוה הייפרין פוד"א 469. כנראה שכתב זה ניתן לו בהתועדות ירוסלב בחשוון-כסליו תע"ח (ראה הערה 61) לאחר מות בנו (סיון תע"ז), היילפרין העיר שם עמ' 469 כי "ר' נפתלי הכהן היה אב"ד ור"מ בק"ק אוסטראה בשנות תמ"ז ת"ן ואחרי כן חזר לאוסטראה וישב בה בשנות תעד-תעח בהיות שם בנו ר' בצלאל אב"ד ור"מ (תע-תעז) ונראה לי קרוב לודאי שר' נפתלי לא בקש כתב מאת הועד לשם התחרות בבנו ועל כן יש לקבוע את זמנו של הכתב הנ"ל בתקופת ישיבתו הראשונה באוסטראה בשנית תמ"ז ת"ן ואמנם השתתף ר' נפתלי בהתועדות שנתקיימו באותן השנים בירוסלב". ויש לתמוה על ודאות זו, כי ייתכן שהכתב ניתן לר' נפתלי, כפי שכתבנו, לאחר מות בנו ר' בצלאל שהרי גם אז אנו מוצאים את ר"נ בהתועדות בירוסלב כנ"ל. ודבר זה קרוב יותר לודאי

השנה הלכתי עם קבוצה של 8 אנשים אחרי מעריב של שבת בשבת תשובה, הלכנו הביתה מהציון, והפסקתי התענית דיבור כי הרבה אנשים באו לדבר ולספר על הזוהר הקדוש, [ראו הסיפורים במקום אחר], וסיפרתי החלום לאנשים שהלכו איתי, ובעשרת ימי תשובה בא אלי אחד האנשים ואמר לי: הרב... נו... למה אתה לא עושה משהו, כדי לממש את החלום? למה אתה לא מוציא את זה לפועל? לא הספקתי לענות לו... ואז אמר... אתה יודע... מה, ... אני אדאג לאסוף כספים להוציא את הספר... ובערב יום הכיפורים בא והביא לי לערך 1000 ₪.

וב"ה כבר התחילו להגיד שיעורי דף היומי. יהודים יקרים, אתם זוכים לקרוא את ספר מוסר גדול מאד, שיעורר לאמונה ויראת שמים גדולה. צדיקים גדולים היו אומרים שאם לא היו קוראים כל יום מספר דקות ספר מוסר... היתה להם ירידה רוחנית.

אתם נבחרתם בשמים וזכיתם שתקבלו לידכם ספר זה, ותדעו שמי שיקרא כל יום 3 דקות את הדף היומי של ספר "קב הישר", יזכה לדברים גדולים מאד, שעין לא ראתה, ואם יזכה את הרבים בלימוד זה, בכל צורה שהיא אם בחברותא, אם בלימוד קבוצת אנשים, אם בפרסום והפצה, למשל בדיסקים נותני שיעור בדף היומי, ובכל אמצעי התקשורת, **ימחלו לו כל עוונותיו ויזכה לתשובה שלמה כנגד כל אלה שזיכה אותם בלמוד.**

לשמיעת שיעורים [למעלה משלושים אלף שיעורים על כל מקצועות התורה] ב"קול הלשון"

בטלפון הישיר של הרב: - 073-2951242 -

הקש 1 ללשון הקודש.

לקבלת חומר להפצה בטל': 054-8505928

החותם למען כבוד שמו יתברך,

הרב שלום יהודה גראס
אבדק"ק האלמין
בית שמש, ארץ הקודש

נשא לאישה את בתו של ר' שמואל שמעלקא [אב"ד אוסטרה] ומונה על ידו כראש הישיבה וגבאי בית המדרש אותו בנה מכספו.

ספר "קב הישר"

היהלום, והיהלום שבכתר

איך הכל התחיל?

הכל התחיל מחלום...

בשעת לילה מאוחרת של ראש השנה, לפני עלות השחר במירון, ביום הדין הגדול והנורא, בעודי ישן, התגלה אלי בחלומי הגה"צ אבי זצ"ל, פנה אלי ושואל:

למה אתה לא עושה "ספר קב הישר" מחולק לדף היומי?

כל אחד שילמד דף היומי (של הזוהר), שילמד קודם ספר קב הישר!

והנה בחלום אני לוקח את הספר קב הישר הישן של כמה מאות שנה של סבא שלי הגה"צ רבי זאב וואלף מוטצען זכרונו לברכה, מסתכל בפנים ושואל את אבי זצ"ל, אני בכלל לא מבין איך אפשר לעשות את זה לדף היומי, זה דפוס ישן עם פירוש תרגום עברי נייר חום שכמעט נקרע, ומסתכל ומסתכל, ואני אומר לו אני בכלל לא מבין איך מחלקים את זה לשנה, פתאום נזכרתי, ואני אומר לאבא יש לי כבר עצה, היות והכנתי כבר בלשון הקודש את כל הספר [והדפסתי לפני הרבה שנים וחילקנו בחינם, ואחר כך הכנתי את זה עם ניקוד, ואף פעם לא הדפסתי את זה], אז אני יכול לחלק את זה לימי השנה, וזה כבר יכולים לעשות, ונעלם.

לאחר שהתעוררתי בבוקר, השתוקקתי לספר את החלום הגדול והנורא, אבל מאחר שהייתי בתענית דיבור בראש השנה, לא יכלתי לספר זאת לאף אחד. רק במוצאי ראש